

DECIZIA nr. 792 din 3 decembrie 2019

referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor [art. 89](#), [art. 90](#) și ale [art. 409 din Codul de procedură penală](#)

EMITENT • **CURTEA CONSTITUȚIONALĂ**

Publicat în **MONITORUL OFICIAL nr. 412 din 19 mai 2020**

Data intrării în vigoare 19-05-2020

Valer Dorneanu	- președinte
Cristian Deliorga	- judecător
Daniel Marius Morar	- judecător
Mona-Maria Pivniceru	- judecător
Gheorghe Stan	- judecător
Livia Doina Stanciu	- judecător
Elena-Simina Tănăsescu	- judecător
Varga Attila	- judecător
Cristina Teodora Pop	- magistrat-asistent

Cu participarea reprezentantului Ministerului Public, procuror Dana Cristina Bunea.

1. Pe rol se află soluționarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor [art. 89](#), [art. 90](#) și [art. 409 din Codul de procedură penală](#), excepție ridicată de Ștefan Adrian Chirculescu în Dosarul nr. 545/59/2018 al Curții de Apel Timișoara - Secția penală, care formează obiectul Dosarului Curții Constituționale nr. 1.046D/2018.

2. La apelul nominal răspunde autorul excepției, prin mandatarul său, domnul Constantin Costin Chirculescu. Procedura de citare este legal îndeplinită.

3. Cauza fiind în stare de judecată, președintele Curții acordă cuvântul reprezentantului autorului excepției de neconstituționalitate, care pune concluzii de admitere a excepției. Acesta arată că, în calitate de membru al familiei persoanei condamnate, respectiv de frate, a formulat o cerere de revizuire, care a fost respinsă. Arată, de asemenea, că împotriva hotărârii de respingere a cererii de revizuire a promovat calea de atac a apelului, cererea de apel fiind respinsă ca inadmisibilă, pentru motivul că autorul ei nu are calitatea procesuală necesară, având în vedere dispozițiile [art. 409 din Codul de procedură penală](#), care prevăd că doar soțul sau soția pot introduce apel în favoarea inculpatului. Arată, totodată, că împotriva acestei hotărâri a formulat contestație în anulare, invocând încălcarea dreptului la apărare al persoanei condamnate, cerere care, de asemenea, a fost respinsă. Se arată că persoana condamnată care a decedat poate să nu aibă soț sau soție, dar ar putea avea părinți sau frați care să dorească să exercite, în favoarea acestuia, calea de atac a apelului. Se susține că textul criticat încalcă dreptul la apărare al condamnatului, și nu al persoanei care formulează acțiunea în favoarea acestuia, respectiv apel împotriva hotărârii de respingere a cererii de revizuire privind hotărârea de condamnare. Se susține că dreptul de a formula cerere de revizuire este un drept al condamnatului, care poate fi exercitat, prin excepție, de către membrii familiei, în cazul în care persoana condamnată se află într-o situație fie dificilă, fie ireversibilă, care nu îi permite să exercite calea de atac analizată. Se afirmă că dispozițiile legale criticate încalcă dreptul la un proces echitabil, precum și prevederile [art. 89](#) și [90 din Codul de procedură penală](#), ce reglementează dreptul la apărare și asistența juridică obligatorie. Referitor la [art. 89](#) și [90](#) anterior menționate, se arată că prima etapă a soluționării cererii de revizuire este verificarea admisibilității în principiu a acesteia. Se susține că instanța poate admite sau respinge în principiu cererea de revizuire și că persoana în cauză își păstrează statutul de persoană condamnată pe tot parcursul soluționării cererii de revizuire, inclusiv în etapa judecătii în fond a cererii, până la pronunțarea unei eventuale soluții de achitare. Se arată că pe toată durata procedurii, instanța poate suspenda executarea hotărârii de condamnare, nefiind însă obligată să procedeze astfel. Se susține că, de altfel, persoana în favoarea căreia se exercită cererea de revizuire se poate afla în etapa ulterioară executării pedepsei. Or, [art. 89](#) și [90 din Codul de procedură penală](#) prevăd asistența juridică a inculpatului. Cum legea penală este însă de strictă interpretare, condamnatului nu îi este recunoscut acest drept. Se susține că, de cele mai multe ori, condamnatul are o situație mult mai grea, el putându-se afla în stare de privare de libertate sau putând fi decedat, situație în care nu își poate formula apărări. Se conchide că dispozițiile legale criticate încalcă dreptul la apărare, dreptul la un proces echitabil, precum și prevederile [art. 129 din Constituție](#).

4. Reprezentantul Ministerului Public pune concluzii de respingere a excepției de neconstituționalitate, ca inadmisibilă, având în vedere jurisprudența Curții Constituționale, conform căreia o excepție ridicată într-o procedură care este ab initio inadmisibilă urmează a fi respinsă ca inadmisibilă. În subsidiar, se susține că excepția este neîntemeiată. Se susține că reglementarea modului de exercitare a drepturilor stabilite la [art. 89](#), [90](#) și [409 din Codul de procedură penală](#) este de competența exclusivă a legiuitorului.

CURTEA,

având în vedere actele și lucrările dosarului, constată următoarele:

- 5.** Prin Încheierea din 29 iunie 2018, pronunțată în Dosarul nr. 545/59/2018, Curtea de Apel Timișoara - Secția penală a sesizat Curtea Constituțională cu excepția de neconstituționalitate a prevederilor [art. 89](#), [art. 90](#) și [art. 409 din Codul de procedură penală](#), excepție ridicată de Ștefan Adrian Chirculescu într-o cauză având ca obiect soluționarea unei contestații în anulare formulate de autorul excepției împotriva unei decizii penale prin care a fost respins, ca inadmisibil, apelul declarat de autor împotriva unei sentințe penale, prin care a fost respinsă o cerere de revizuire formulată de acesta.
- 6.** În motivarea excepției de neconstituționalitate, referitor la dispozițiile [art. 89](#) și [90 din Codul de procedură penală](#), se susține că acestea încalcă dreptul la apărare, prevăzut la [art. 24 din Constituție](#), prin faptul că restrâng posibilitatea exercitării acestui drept la persoanele care au calitatea de suspect sau de inculpat. Se arată că persoana condamnată, care formulează o cerere de revizuire, dobândește calitatea de intimat, și nu pe cea de inculpat, motiv pentru care nu beneficiază de dreptul la apărare, conform textelor criticate. Se arată că persoana aflată în ipoteza anterior referită își păstrează calitatea de condamnat pe tot parcursul procedurii de soluționare a cererii de revizuire și că această calitate se pierde doar prin pronunțarea unei hotărâri de achitare. Se susține că, deși situația condamnatului este una mai grea decât cea a suspectului sau a inculpatului, dispozițiile [art. 89](#) și [90 din Codul de procedură penală](#) prevăd doar în privința celor din urmă cazuri în care apărarea este asigurată, în mod obligatoriu și din oficiu, atunci când nu există un apărător ales. Totodată, se susține că textele criticate încalcă principiul egalității în fața legii, prin faptul că persoanei condamnate, care formulează cerere de revizuire, care se află într-o situație juridică gravă, dată de restrângerea exercițiului drepturilor sale fundamentale, nu îi este garantat dreptul la apărare prin asigurarea unui apărător din oficiu. Se arată că, deși legea procesual penală asigură asistența juridică din oficiu pentru persoanele condamnate la pedepse mai mari de 5 ani, nu prevede același drept pentru persoanele condamnate la pedepse mai mari de 15 ani, care formulează cerere de revizuire.
- 7.** Cu privire la dispozițiile [art. 409 din Codul de procedură penală](#), se arată că acestea încalcă accesul la justiție, prin limitarea sferei persoanelor care pot ataca cu apel o soluție pronunțată de instanța de fond, fiind exclusă dintre acestea persoana condamnată, neprivată de libertate, care are interesul procesual de a formula apel împotriva unei sentințe penale pronunțate în calea extraordinară de atac a revizuirii, prevăzută la [art. 453 din Codul de procedură penală](#). Se susține că o astfel de persoană dobândește calitatea de intimat, care este incompatibilă cu cea de inculpat, întrucât aceasta din urmă încetează odată cu condamnarea definitivă. Se mai susține că prevederile [art. 409 din Codul de procedură penală](#) contravin [art. 129 din Constituție](#), întrucât persoana condamnată aflată în ipoteza invocată de autorul excepției și membrii familiei acesteia au calitatea de parte interesată, prevăzută de norma constituțională anterior menționată. Se face trimitere la dispozițiile [art. 455 lit. b\) din Codul de procedură penală](#), care prevăd dreptul persoanei condamnate și al membrilor de familie ai acesteia de a formula cerere de revizuire chiar după moartea persoanei condamnate, și se arată că, prin raportare la prevederile legale anterior menționate, limitarea persoanelor care pot formula apel împotriva sentinței pronunțate în procedura revizuirii este de natură a încălca accesul liber la justiție și prevederile constituționale ale [art. 129](#) referitoare la exercitarea căilor de atac.
- 8.** Potrivit prevederilor [art. 30 alin. \(1\) din Legea nr. 47/1992](#), încheierea de sesizare a fost comunicată președinților celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Avocatului Poporului, pentru a-și exprima punctele de vedere asupra excepției de neconstituționalitate.
- 9.** Președinții celor două Camere ale Parlamentului, Guvernul și Avocatul Poporului nu au comunicat punctele lor de vedere asupra excepției de neconstituționalitate.

CURTEA,

examinând încheierea de sesizare, raportul întocmit de judecătorul-raportor, concluziile părții prezente, concluziile procurorului, dispozițiile legale criticate, raportate la prevederile [Constituției](#), precum și [Legea nr. 47/1992](#), reține următoarele:

- 10.** Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor [art. 146 lit. d\) din Constituție](#), precum și ale [art. 1 alin. \(2\)](#), ale [art. 2, 3, 10 și 29 din Legea nr. 47/1992](#), să soluționeze excepția de neconstituționalitate.
- 11.** Obiectul excepției de neconstituționalitate îl constituie dispozițiile [art. 89](#), [art. 90](#) și ale [art. 409 din Codul de procedură penală](#), care au următorul cuprins:
- Art. 89:

- (1)** Suspectul sau inculpatul are dreptul să fie asistat de unul ori de mai mulți avocați în tot cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară și al judecății, iar organele judiciare sunt obligate să îi aducă la cunoștință acest drept. Asistența juridică este asigurată atunci când cel puțin unul dintre avocați este prezent.
- (2)** Persoana reținută sau arestată are dreptul să ia contact cu avocatul, asigurându-i-se confidențialitatea comunicărilor, cu respectarea măsurilor necesare de supraveghere vizuală, de pază și securitate, fără să fie interceptată sau înregistrată convorbirea dintre ei. Probele obținute cu încălcarea prezentului alineat se exclud.

– Art. 90:

Asistența juridică este obligatorie:

- a)** când suspectul sau inculpatul este minor, internat într-un centru de detenție ori într-un centru educativ, când este reținut sau arestat, chiar în altă cauză, când față de acesta a fost dispusă măsura de siguranță a internării medicale, chiar în altă cauză, precum și în alte cazuri prevăzute de lege;
- b)** în cazul în care organul judiciar apreciază că suspectul ori inculpatul nu și-ar putea face singur apărarea;
- c)** în cursul procedurii în cameră preliminară și în cursul judecății în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani.

– Art. 409:

(1) Pot face apel:

- a)** procurorul, referitor la latura penală și latura civilă;
- b)** inculpatul, în ceea ce privește latura penală și latura civilă;
- c)** partea civilă, în ceea ce privește latura penală și latura civilă, și partea responsabilă civilmente, în ceea ce privește latura civilă, iar referitor la latura penală, în măsura în care soluția din această latură a influențat soluția în latura civilă;
- d)** persoana vătămată, în ceea ce privește latura penală;
- e)** martorul, expertul, interpretul și avocatul, în ceea ce privește amenzile judiciare aplicate prin sentință, precum și în ceea ce privește cheltuielile judiciare și indemnizațiile cuvenite acestora;
- f)** orice persoană fizică ori juridică ale cărei drepturi legitime au fost vătămăte nemijlocit printr-o măsură sau printr-un act al instanței, în ceea ce privește dispozițiile care au provocat asemenea vătămare.
- (2)** Pentru persoanele prevăzute la alin. (1) lit. b)-f), apelul poate fi declarat și de către reprezentantul legal ori de către avocat, iar pentru inculpat, și de către soțul acestuia.

12. Se susține că textele criticate contravin prevederilor constituționale ale [art. 16](#) referitor la egalitatea în drepturi, ale [art. 21](#) referitor la accesul liber la justiție, ale [art. 24](#) cu privire la dreptul la apărare și ale [art. 129](#) privind folosirea căilor de atac.

13. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea reține că, potrivit [art. 453 din Codul de procedură penală](#), sunt supuse revizuirii, sub aspectul laturii penale, hotărârile judecătorești definitive, în oricare dintre următoarele cazuri: a) s-au descoperit fapte sau împrejurări ce nu au fost cunoscute la soluționarea cauzei și care dovedesc netemeinicia hotărârii pronunțate în cauză; b) hotărârea a cărei revizuire se cere s-a întemeiat pe declarația unui martor, opinia unui expert sau pe situațiile învederate de un interpret, care a săvârșit infracțiunea de mărturie mincinoasă în cauza a cărei revizuire se cere, influențând astfel soluția pronunțată; c) un înscris care a servit ca temei al hotărârii a cărei revizuire se cere a fost declarat fals în cursul judecății sau după pronunțarea hotărârii, împrejurare care a influențat soluția pronunțată în cauză; d) un membru al completului de judecată, procurorul ori persoana care a efectuat acte de urmărire penală a comis o infracțiune în legătură cu cauza a cărei revizuire se cere, împrejurare care a influențat soluția pronunțată în cauză; e) când două sau mai multe hotărâri judecătorești definitive nu se pot concilia; f) hotărârea s-a întemeiat pe o prevedere legală care, după ce hotărârea a devenit definitivă, a fost declarată neconstituțională ca urmare a admiterii unei excepții de neconstituționalitate ridicate în acea cauză, în situația în care consecințele încălcării dispoziției constituționale continuă să se producă și nu pot fi remediate decât prin revizuirea hotărârii pronunțate.

14. Este adevărat că în procedura soluționării cererii de revizuire, cu ocazia analizei admisibilității acesteia în principiu, dispozițiile [Codului de procedură penală](#) nu prevăd asigurarea asistenței juridice obligatorii pentru nicio categorie de persoane condamnate care formulează astfel de cereri, dispozițiile [art. 89](#) și [90](#) din același cod făcând referire doar la suspect și la inculpat, în reglementarea dreptului fundamental prevăzut la [art. 24 din Constituție](#). Însă acest aspect nu echivalează cu lipsirea persoanelor aflate în ipoteza invocată de autorul excepției de posibilitatea exercitării dreptului la apărare. În acest sens, dispozițiile [art. 459 alin. \(2\) din Codul de procedură penală](#) prevăd că admisibilitatea în principiu a cererii de revizuire se examinează de către instanță, în camera de consiliu, cu citarea părților și cu participarea procurorului. Prin urmare, titularul cererii de revizuire are posibilitatea să participe la ședința de judecată și să își angajeze un avocat, pentru a-i apăra drepturile și interesele procesuale. Cu privire la acest aspect, Curtea Constituțională a reținut, în jurisprudența sa, că dreptul la apărare, consacrat de [art. 24 din](#)

Constituție și de [art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale](#), se referă la asistența juridică facultativă, iar excepțiile de la această regulă pot fi stabilite în mod exclusiv de legiuitor. În acest sens, Curtea a reținut că, în cazurile în care legea impune asistența juridică obligatorie a suspectului sau inculpatului, apărarea are valoarea unei instituții de cert interes social, care funcționează atât în favoarea suspectului sau a inculpatului, cât și în vederea asigurării unei bune desfășurări a procesului penal, în considerarea unor situații speciale ce rezultă din însăși enumerarea cuprinsă în textul de lege (a se vedea *mutatis mutandis* [Decizia nr. 600 din 21 septembrie 2006](#), publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 868 din 24 octombrie 2006).

15. De altfel, pentru a se pronunța cu privire la admisibilitatea cererii de revizuire, instanța examinează, conform [art. 459 alin. \(3\) din Codul de procedură penală](#), următoarele aspecte: dacă cererea a fost formulată în termen și de o persoană dintre cele prevăzute la [art. 455 din Codul de procedură penală](#); dacă cererea a fost întocmită cu respectarea prevederilor [art. 456 alin. \(2\) și \(3\) din Codul de procedură penală](#); dacă au fost invocate temeiuri legale pentru redeschiderea procedurilor penale; dacă faptele și mijloacele de probă în baza cărora este formulată cererea nu au fost prezentate într-o cerere anterioară de revizuire care a fost judecată definitiv; dacă faptele și mijloacele de probă în baza cărora este formulată cererea conduc, în mod evident, la stabilirea existenței unor temeiuri legale ce permit revizuirea; dacă persoana care a formulat cererea s-a conformat cerințelor instanței dispuse potrivit [art. 456 alin. \(4\) din Codul de procedură penală](#). Prin urmare, pentru a constata admisibilitatea în principiu a cererii de revizuire, instanța verifică aspecte, mai degrabă formale, care nu presupun o analiză pe fond a mijloacelor de probă în baza cărora este formulată cererea. Mai mult, împotriva sentinței prin care este respinsă, ca inadmisibilă, cererea de revizuire poate fi promovată, conform [art. 459 alin. \(7\) din Codul de procedură penală](#), aceeași cale de atac ce poate fi formulată împotriva hotărârii la care se referă revizuirea.

16. Având în vedere aspectele arătate mai sus, Curtea reține că procedura analizei admisibilității în principiu a cererii de revizuire oferă titularului acesteia garanțiile specifice dreptului la apărare și accesului la justiție, precum și posibilitatea de a beneficia de căi de atac pentru realizarea drepturilor și intereselor sale procesuale.

17. În ipoteza admiterii în principiu a cererii de revizuire, conform [art. 459 alin. \(4\) din Codul de procedură penală](#), aceasta se face prin încheiere, ce are ca efect rejudecarea cauzei, conform [art. 461 din Codul de procedură penală](#). Potrivit [alin. \(1\) al art. 461 din Codul de procedură penală](#), rejudecarea cauzei după admiterea în principiu a cererii de revizuire se desfășoară potrivit regulilor de procedură privind judecarea în primă instanță. Or, procedura de judecată în primă instanță prevede, la [art. 356 din Codul de procedură penală](#), asigurarea apărării, beneficiind de acest drept, conform [alin. \(1\) al articolului anterior menționat](#), persoana vătămată, inculpatul și celelalte părți.

18. Așa fiind, prevederile [art. 461 alin. \(1\) din Codul de procedură penală](#), referitoare la rejudecarea cauzei, implică respectarea dispozițiilor [art. 356 din Codul de procedură penală](#), care constituie o aplicare, în etapa judecătii în primă instanță, a dreptului la apărare și nu pot avea, la rândul lor, eficiență decât cu respectarea condițiilor prevăzute la [art. 89 și 90 din Codul de procedură penală](#), ce reglementează reguli generale referitoare la asigurarea dreptului la apărare, incidente în toate etapele procesului penal.

19. Așa fiind, susținerile autorului excepției, conform cărora persoana condamnată, a cărei cerere de revizuire este admisă, nu beneficiază de dreptul la apărare, astfel cum acesta este reglementat la [art. 89 și 90 din Codul de procedură penală](#), și nici de dreptul de a promova apel împotriva sentinței pronunțate cu ocazia rejudecării cauzei, sunt neîntemeiate. În realitate, normele procesual penale mai sus analizate asigură părții, aflate în ipoteza juridică invocată în susținerea excepției de neconstituționalitate, dreptul la rejudecarea cauzei sale penale, după admiterea în principiu a cererii de revizuire, și de a beneficia de toate garanțiile procesuale specifice accesului la justiție și dreptului la apărare, precum și de căile de atac prevăzute de lege.

20. Prin urmare, nu poate fi reținută încălcarea, prin prevederile [art. 89 și 90 din Codul de procedură penală](#), a dispozițiilor constituționale ale [art. 21, 24 și 129](#). Totodată, nu poate fi constatat faptul că textele criticate creează discriminare între persoanele care au calitatea de inculpat, aflate în cursul soluționării procesului penal, anterior promovării unei eventuale căi extraordinare de atac, și cele a căror cauză penală se judecă în urma admiterii de principiu a unei cereri de revizuire, sub aspectul exercitării drepturilor fundamentale mai sus menționate.

21. În ceea ce privește critica de neconstituționalitate referitoare la dispozițiile [art. 409 din Codul de procedură penală](#), Curtea constată că acestea nu au legătură cu soluționarea cauzei în care a fost invocată prezenta excepție de neconstituționalitate. Curtea reține că aceasta din urmă are ca obiect soluționarea unei contestații în anulare, formulată conform [art. 426 lit. d\) din Codul de procedură penală](#), autorul cererii apreciind că decizia penală atacată a fost pronunțată de către un complet nelegal constituit. Or, prevederile [art. 409 din Codul de procedură penală](#) reglementează persoanele care pot face apel. În aceste condiții, Curtea constată că, potrivit prevederilor [art. 29 alin. \(1\) din Legea nr. 47/1992](#) privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, care impun condiția existenței unei legături a dispozițiilor legale ce formează obiectului excepției de neconstituționalitate cu soluționarea cauzei, excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor [art. 409 din Codul de procedură penală](#) este inadmisibilă.

22. Pentru considerentele expuse mai sus, în temeiul [art. 146 lit. d\)](#) și al [art. 147 alin. \(4\) din Constituție](#), al [art. 1-3](#), al [art. 11 alin. \(1\) lit. A.d\)](#) și al [art. 29 din Legea nr. 47/1992](#), cu unanimitate de voturi,

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

În numele legii

DECIDE:

Respinge, ca inadmisibilă, excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor [art. 409 din Codul de procedură penală](#), excepție ridicată de Ștefan Adrian Chirculescu în Dosarul nr. 545/59/2018 al Curții de Apel Timișoara - Secția penală. Respinge, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate ridicată de Ștefan Adrian Chirculescu în Dosarul nr. 545/59/2018 al Curții de Apel Timișoara - Secția penală și constată că dispozițiile [art. 89](#) și [art. 90 din Codul de procedură penală](#) sunt constituționale în raport cu criticile formulate.

Definitivă și general obligatorie.

Decizia se comunică Curții de Apel Timișoara - Secția penală și se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Pronunțată în ședința din data de 3 decembrie 2019.

PREȘEDINTELE CURȚII CONSTITUȚIONALE

prof. univ. dr. VALER DORNEANU

Magistrat-asistent,

Cristina Teodora Pop
